

2. ÜNİTE

ESKİ ÇAĞ MEDENİYETLERİ

- 2.1. Tarım Devrimi'nin Eski Çağ'a Etkileri
- 2.2. Eski Çağ'da Yönetenler ve Savaşanlar
- 2.3. Eski Çağ'da Hukuk
- 2.4. Eski Çağ'da İnanç, Bilim ve Sanat
- 2.5. Türklerde Konargöçer Yaşam

► Bu Ünite de Öğrenilecek Anahtar Kavramlar

- artı ürün
- piramit
- kağan
- saban
- konargöçer
- senato
- konstantin
- çar

TARİH 9

ARİF ÖZBEYLİ

www.kanigoren.com.tr

ZEUS SUNAĞI

MESCİD-İ AKŞA

İLKÇAĞ UYGARLIKLARI

ANADOLU
UYGARLIKLARI

MEZOPOTAMYA
UYGARLIKLARI

MISIR

DOĞU AKDENİZ
UYGARLIKLARI

EGE VE
YUNAN
UYGARLIĞI

ROMA
UYGARLIĞI

İRAN
HİNT
ÇİN

Hitit
Frig
Lidya
İyon
Urartu

Sümer
Akad
Elam
Asur
Babil

İBRANİLER

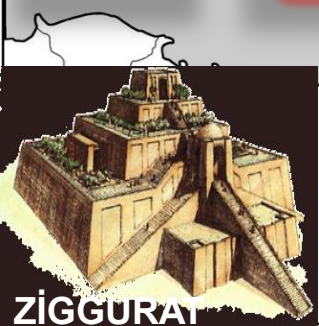
FENİKELİLER

GİRİT
MİKEN
YUNAN

İSKENDER
İMPARATORLUĞU

BATI ROMA

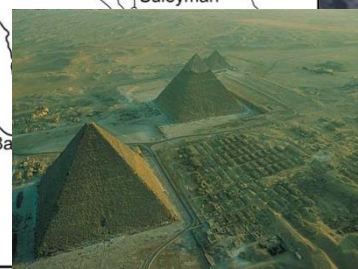
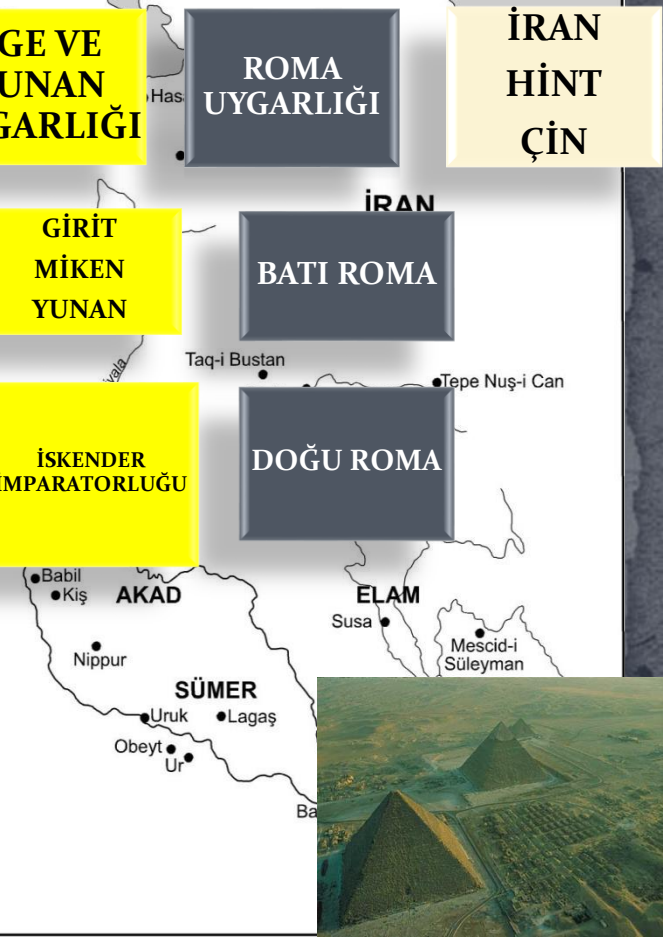
DOĞU ROMA

ZİGGURAT

www.tariheglencesi.com

2.3. ESKİ ÇAĞ'DA HUKUK

- Mezopotamya
- Eski Çağ'da Mezopotamya'da kurulan Sümer, Akad, Elam, Babil ve Asur devletlerinde ülkenin krallar tarafından tanrılar adına yönetildiğın inanılmıştır. Kaynağını dine dayandıran Mezopotamya Kanunlarında genellikle kısasa kısas ilkesi uygulanmış, bazı durumlarda ise suçlulara para cezası verilmiştir. İnsanı ve mülkiyeti esas alan Mezopotamya hukukunda kanunlar, hem erkekleri hem de kadınları kapsayacak şekilde düzenlenmiştir. Bu kanunlarda özel mülkiyetten ailenin korunmasına, can emniyetinden devlete karşı sorumluluklara kadar birçok konuda hükümler yer almıştır.

• Hammurabi Kanunları'ndan örnekler

- • *Bir hırsız duvar delerek bir eve girmişse o deliğin önünde ölümle cezalandırılır ve oraya gömülür.*
- • *Bir evde yangın çıkar ve oraya yangını söndürmeye gelen bir kimse, evin sahibinin malına göz dikip onun malını alırsa kendisi de aynı ateşe atılır.*
- • *Bir adam bir çocuğu evlatlık alır ve oğlu olarak ona ismini verirse ve onu besleyip büyütürse büyümuş bu çocuk bir daha geri istenemez.*
- • *Bir kişi hırsızlık yapsa eli kesilir.*
- • *Bir kişi kendisiyle aynı sınıftaki bir kişinin dişine zarar verirse onun da dişi çekilir.*
- • *Babasını döven evladın iki eli kesilir.*
- • *Bir adamın gözünü çıkaranın gözü çıkarılır.*
- • *Birisini suçlayan ispata mecburdur. İspat edemezse ölüm cezasına çarptırılır.*

Eski Mısır

Eski Mısır'da firavunların görevi; halkın ihtiyaçlarını karşılamak, kanunlar yapmak ve adaleti sağlamaktı. Mısır toplumunda hukuk kurallarının önemsendiği bilinmekle beraber bu kuralların yazılı olduğu kanun metinleri günümüze kadar ulaşmamıştır. Ancak geç dönemlere ait sözleşmelerden hareketle Mısır hukukunun genel ilkeleri tespit edilmiştir. Buna göre Eski Mısır'da ağır suçlar **hapis ve idamla**, hafif suçlar ise **sakatlama ve kırbaçlamayla cezalandırılmıştır**. Ayrıca bu kanunlarda **mülkiyet, miras ve aile hukukuyla** ilgili hususlara da yer verilmiştir.

- **Anadolu**
- Eski Çağ'da Anadolu'da kurulan Hitit, Urartu, Frigya, Lidya ve İyon devletlerinde hukuk sistemleri oluşturulurken komşu medeniyetlerden, özellikle de Mezopotamya'dan etkilenilmiştir. Bu devletlerde hukukun kaynağı dine dayandırılmış, suçlulara genellikle para cezaları verilmiştir. Hititlere ait kanunların günümüze kadar yazılı şekilde ulaşması, Eski Çağ Anadolu hukukunun esaslarına dair önemli bilgiler sağlamıştır. Hitit hukukunda **insan ilişkileri ve tarımsal üretimle** ilgili kurallar ön plana çıkmıştır. Buna göre **saldırı, cinayet, hırsızlık, büyücülük, boşanma konularında ve tarımsal üretimi** aksatacak eylemler hakkında çeşitli hukuki düzenlemeler yapılmıştır. Tarımsal üretimi korumayı amaç edinen Frigler de çıkardıkları kanunlarla Anadolu hukukunda özel bir yer edinmiştir.

• **Hitit kanunlarından bazı örnekler**

- *Hitit kanunlarında hırsızlığa ölüm cezası verilmez, çalınan malın üç katı gümüş ödeme cezası verilir ve ayrıca hırsızlık yapana dayak atılırdı.*
- *Başkasının tarlasını yakan bir kimse yakalanırsa tarlası yanan kişiye köle olarak verilir.*
- *Büyücülük yapan sosyal konumuna göre ölümle cezalandırılır ya da sürgün edilir.*
- *Bir kişi kralın hükmüne karşı gelirse onun evi harap edilir.*

- **Avrupa**
- Eski Çağ'da Akdeniz çevresinde kurulan Antik Yunan (Helen) medeniyetinde Doğu medeniyetlerinden esinlenilerek kanunlar yazılı hâle getirilmiştir. Bu medeniyette Atinalı **Solon**, Spartalı **Lycurgus (Likurgus)** gibi isimler kanun koyucu olarak ön plana çıkmıştır. Antik Yunan hukukunda evlilik, boşanma, veraset, cinayet gibi meselelerle ilgili esaslar ve cezalar belirlenmiş; **Roma Dönemi'nde ise 12 Levha Kanunları** hazırlanarak modern hukuk kurallarının temelleri atılmıştır. Bu kanunlarda özellikle **sınıflar arası eşitlik ilkesine ve mülkiyet hakkına** büyük önem verilmiştir.

- [Roma Kanunları'na göre]
- (...) Köleler bir Romalıya fiziksel zarar verdikleri takdirde aynı suçu işlemiş özgür bir yurttaşa kıyasla **iki katı ceza öderler**; benzer şekilde, hırsızlık yaparken suçüstü yakalanan yurttaşlar **malını çaldıkları** kişiye hizmet etmek zorunda kalırken **köleler kırbaçlanır ve ölüm cezasına** çarptırılır. (...) bir yurttaşı hedef alan **onur kırıcı şiirler yazanlar ve seslendirenler ölüm cezasına çarptırılırdı**; düşmanı Roma'ya karşı kışkırtanlar, bir yurttaşı düşmana teslim edenler veya mahkemede yalancı şahitlik yapanlar aynı şekilde cezalandırılırdı. Söz konusu bireyler, tüm Roma yurttaşlarının şehirlerine ve hemşerilerine duydukları güvene ve sadakate (fides) ihanet etmiş sayılırdı. Bir tarım toplumu olan Roma'da başkalarının tarlasının ürününü gizlice toplayanlar, **başkalarının topraklarında atlarını otlatanlar** (...) **ölümle** cezalandırılır.

- Türkistan
- Eski ağ'da Türkistan coğrafyasında tre hukuku uygulanmıştır. Yazılı olmayan bu hukuk kurallarının kaynağı Gök Tanrı inancıdır. Tre hukukundaki kurallar kurultaylarda belirlenmiş, eşit suça eşit ceza ilkesi benimsenmiştir. Türkistan toplumlarında adalet, iyilik, eşitlik, kişilik hakları gibi konular ön planda tutulmuş; konargöçer yaşam tarzından dolayı kimseye uzun süreli hapis cezası verilmemiştir. Ancak devlete isyan, askerlikten kaçma, cinayet ve hırsızlık gibi ağır suçlar ölümle cezalandırılmıştır.

- Sumerler, Mezopotamya'da şehir devletlerinden oluşan bir devlet organizasyonu kurmuş; bu şehir devletlerinden **Lagaş'ın kralı Urkagina**, halkını korumak ve toplumsal düzeni sağlamak amacıyla tarihte bilinen ilk yazılı kanunları oluşturmuştur. Adaletname, talimatname gibi isimlerle de anılan bu kanunlar, Sumerlerden sonraki devletlere de ilham kaynağı olmuştur.

Urkagina Kanunları'nın yazılı olduğu koni (MÖ 2350),
Musee du Louvre, Paris

- Mezopotamya'da kurulan **Babil Devleti'nin** kralı **Hammurabi**, Sümerlerden esinlenerek çivi yazısıyla **282 maddelik bir kanun metni** yazdırmıştır. **Kısasa kisas** ilkesinin esas alındığı bu kanunlar yoluyla suçlular ağır cezalara çarptırılmıştır.

Hammurabi Kanunları'nın yazılı olduğu stel (MÖ 1792- MÖ 1750), Musee du Louvre, Paris

Hititlerde düzeni tesis ettiğine inanılan Teşup ve adaleti sağladığına inanılan Tanrıça Hepat'ın tasvir edildiği kaya kabartması (MÖ XIII. yüzyıl), Yazılıkaya, Boğazköy/Çorum

Anadolu'da yaşayan Hititler, kamu düzenini sağlamak amacıyla kil tabletlerin üzerine 200 maddeden oluşan hukuk kuralları yazmıştır. Bu maddeler toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda zamanla güncellenmiş ve üzerine yenileri eklenmiştir.

- İtalya Yarımadası'nda kurulan Roma Devleti'nin ilk yazılı kanunları 12 Levha Kanunları'dır. Bu kanunlar, soylular ile halk arasındaki sınıf mücadeleleri sonucunda hazırlanmış ve on iki adet bronz levhaya yazılmıştır.

- Türkistan'da yaşayan Türk toplulukları, toplumsal düzeni **töre** (**yazılı olmayan kanunlar**) aracılığıyla sağlamıştır. Bir devlet kurduklarında önce töre kurallarını belirleyen Türkler, devletlerini bu kurallara göre yönetmiştir

ESKİ ÇAĞ'DA

Verilenleri inceleyerek soruyu cevaplayınız.

Babilliler
Dönemi'ne ait bir
kadın büstü ile
üzerine ay ve yıldız
motifleri işlenmiş
bir tahtta oturan
kadın heykelciği,
Musee du Louvre,
Paris

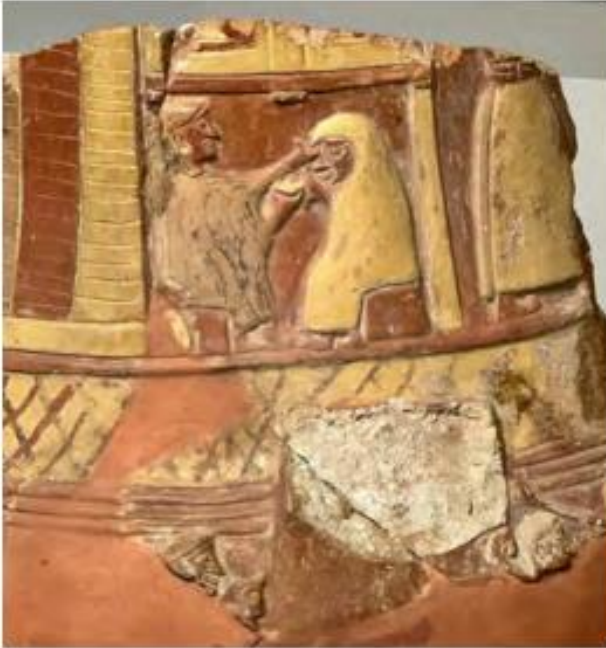
Mezopotamya'da
bir anne ve çocu-
ğunu tasvir eden
silindir şeklindeki
bir mührün deta-
yı, MÖ 2350-2150,
Penn Museum
(Pen Müzium),
Philadelphia
(Fildelfiya)

Babilliler Dönemi'nde
taş levha üzerin yapı-
lmış bir kadın ve erkek
tasviri, Metropolitan
Art Museum, New York

Sümer ve Babilliler; evlilik, eşlerin ve çocukların hukuki sorumlulukları, soyun devamı, evlatlık edinme, aile ekonomisi, miras, boşanma, velayet, nafaka gibi konularda hazırladıkları kanunlar ile aile birliğini korumayı amaçlamıştı. Mezopotamya Kanunları'nda kadınlarla erkek- lere uygulanan kural ve cezalar eşit değildi. Kanunlar erkeklerin menfaatineydi. Urkagina ve Hammurabi kanunları ataerkil anlayışa uygun olarak düzenlenmişti.

Hititler toplumun yapı taşı olan aile kurumuna çok önem verdiler. Evlilik sözleşmesi yoluyla kadınların, erkeklerin ve doğacak çocukların haklarını kanunlar çerçevesinde koruma altına aldılar. Hitit toplumunda kadınlar çalışma hayatına işçi, ebe ve şifacı olarak katıldılar.

◀ Hititlerde bir evlilik sahnesinin tasvir edildiği Bitik Vazosu'nun detayı, (MÖ 1600- MÖ 1500), Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara

AİLE VE KADIN

Ellerinde
papierûs tomarı ve
kalem tutan
Romalı bir aileyi
gösteren fresk,
I. yüzyıl , Ulusal
Arkeoloji Müzesi,
Napoli

Roma'da aileler, "paterfamilias"ın başka bir anlatımla ailedeki yaşça büyük erkeğin hâkimiyeti altında yaşayan bireylerden oluşurdu. Kadının evlilik yoluyla erkeğin ailesine dâhil olabilmesi için eşinin babasının hâkimiyeti altına girdiğine yönelik bir sözleşme imzalaması gerekirdi.

Roma'da kadınlar ekonomik ve sosyal haklarını, hâkimiyeti altına girmeyi kabul ettikleri vasileri aracılığı ile kullanabilirlerdi. Kadınların toplum içindeki statüleri buna göre belirlenirdi.

▲ Sefere giden bir İskitli savaşçının ailesi tarafından uğurlanması (Temsili)

Türklerde aile devletin temeli olarak kabul edilmiş, ailenin töresi devletin yazısız kanunlarını da şekillendirmiştir. Ataerkil aile yapısına sahip olan Türklerde babanın hak ve özgürlükleri diğer medeniyetlerde olduğu gibi sınırsız değildir.

Türk aile yapısında babanın görevi ailesini korumak, ailesinin geçimini sağlamak, çocukları yetiştirmek ve çocukları yeterli olgunluğa erişince onların da kendi ailelerini kurmalarına yardımcı olmaktır.

Şartlar gereği konargöçer yaşam tarzını benimseyen Türklerde kadın, erkeğe eşit şekilde ailenin bir üyesidir.

▲ İskitlerde kadın ve erkek savaşçılar (Temsili)

2.4 ESKİ ÇAĞ'DA İNANÇ, BİLİM VE SANAT

- **Mezopotamya** medeniyetinin temeli Sümerler tarafından atılmıştır. Ancak bu coğrafyada taş ve ağaç bulunmadığı ve kerpiç kullanıldığı için **Sümerlerin** ortaya koyduğu sanat eserleri büyük ölçüde günümüze kalmamıştır. **Asur Devleti; inanç, bilim ve sanat alanlarında** Sümerleri takip ederek kalıcı ve göz alıcı eserler bırakmıştır.

- Asurlar, Mezopotamya'daki inanç geleneğini kendi baştanrıları Assur'un etrafında şekillendirerek devam ettirmiştir. Bu dönemde özellikle astronomi ve tıp alanlarında önemli gelişmelere imza atılmış ve kil tabletlere kaydedilmiştir. Sanat alanında ise inşa edilen sarayların duvarları kabartmalarla süslenmiş ve bu sarayların giriş kapılarına lamassu adı verilen heykeller dikilmiştir.

www.tariheglencesi.com

Asur sanatında heykellerin önemli bir yeri vardır. Askerî, dinî ve günlük yaşamın yansıtıldığı bu heykellerde kralın gücü temsil edilmiş, böylece düşmana korku salınmıştır. İnsan, boğa ya da aslan başlı bu heykellere lamassu adı verilmiştir.

- **Sümerlerin** kurduğu **Ur** şehir devletinden kalma bir ziggurat, MÖ XXI. yüzyıl, Irak. Eski Çağ'da Sümer, Asur ve Babillilerin ibadet etmek ve ürünlerini depolamak amacıyla yaptıkları tapınaklara **ziggurat** adı verilmiştir. **Zigguratlar; piramit** şeklinde inşa edilen, **çok katlı ve çok basamaklı** yapılardır.

- Günümüzden yaklaşık 5000 yıl önce kurulan Eski Mısır medeniyetinde çok tanrılı bir inanç sistemi hâkim olmuş ve firavunlar tanrı kral olarak kabul edilmiştir. Fakat bu dönemde yaşayan peygamberler bunu kabul etmemiştir. Ölümünden sonra yeni bir hayatın başlayacağına inanılan Mısırlılarda beden bütünlüğünü korumak amacıyla ölümler mumyalanmış ve değerli eşyalarıyla birlikte gömülmüştür.

Giza Piramitleri, MÖ 2560, Kahire. Eski Mısırlılar, tanrı kral olarak kabul ettikleri firavunlarını piramitlerin içindeki mezar odalarına defnetmiştir.

- Ayrıca firavunlar ve üst düzey görevliler için piramit adı verilen anıt mezarlar inşa edilmiştir. Eski Mısırlılar mimarlık, resim, heykel ve kuyumculuk alanlarında da önemli eserler bırakmıştır. MÖ 3000 yıllarında hiyeroglif adı verilen resim yazısını icat eden Mısırlılar, üzerine yazı yazmak için Nil Nehri kıyısında yetişen papirüs bitkisinden yaptıkları kağıdı kullanmışlardır.

- Eski Mısır medeniyetinde **tıp, astronomi, geometri ve aritmetik** alanlarında önemli çalışmalara imza atılmıştır. **Mumyalama** tekniğini keşfetmiş olmaları, Eski Mısırlıların **anatomi ve tıp** konusundaki gelişmişliklerinin en önemli kanıtıdır. **Piramitleri inşa** ederken de **geometri ve matematikteki** başarılarını ortaya koymuşlardır.

- Gök cisimlerinin hareketlerini gözlemleme konusunda büyük ilerleme kaydeden **Mısırlılar**, günümüzde kullanılan **güneş takvimini** icat etmişler; **bir yılı on iki aya, bir ayı otuz güne** bölerek mevsimleri üçe ayırmışlardır. Yılların başlangıcını ise **yeni firavunun tahta çıkış** tarihine göre belirlemişlerdir.

- Anadolu'daki bilinen ilk devleti kuran Hititler, çok tanrılı bir inanç sistemine sahiptir. Bu tanrıların insani özellikler taşıdığına inanan **Hititler**, onlar için **dinî törenler** yapmışlardır. **Binlerce tanrıya inandıkları** düşünülen Hitit halkı, tanrılar adına çok sayıda tapınak inşa etmiştir.

- **Astronomi ve tıp** alanlarında ilerleme kaydeden **Hititler**; doğayı ve gökyüzünü gözlemlemişler, hastalıkların teşhis ve tedavisine büyük önem vermişlerdir. Özellikle dinî törenlerde yerine getirdikleri bazı ritüeller, onların hayvan anatomisi konusunda yeni keşifler yapmasını sağlamıştır.

Hattuşaş'ın kutsal alanı Yazılıkaya'da bulunan ve Hititlerin inandığı on iki yer altı tanrısını tasvir eden bir kaya kabartması, MÖ XIII. yüzyıl, Boğazkale / Çorum

- Sanat alanında da önemli gelişme gösteren **Hititler**; Anadolu, Mezopotamya ve Mısır sanatlarını sentezleyerek kendi özgün sanat anlayışlarını oluşturmuşlardır. Yaptıkları çömlek ve heykellerde, **fildişi nesnelerde, kabartma ve mühürlerde**, madenden üretilmiş hayvan biçimli kaplarda Hitit kültürünün izleri görülmüştür.

- MÖ IX. yüzyılda **Doğu Anadolu** bölgesinde **Van** merkezli kurulan **Urartu Devleti**, Anadolu'daki ilk uygarlıklardan biridir. Urartular **kaleleri, sarayları, yazıtları, mezarları, su kanalları ve barajları** ile bölgelerinde önemli izler bırakmıştır. İnşa ettikleri yapıların duvarlarını çeşitli motiflerle süslemiş, **maden işleme tekniklerini** geliştirmişlerdir. Urartuların ortaya koyduğu bu eserlerden hareketle dinî ve günlük yaşantıları hakkında önemli ipuçlarına ulaşılmıştır.

Urartu Savaş Tanrısı Haldi adına inşa edilen tapındaki kazılarda ortaya çıkarılmış bir sfenks, MÖ 645, Ayanis Kalesi, Van

- Çok tanrılı bir inanç sistemine sahip olan Urartular, dinî yaşantılarını savaş tanrısı olan baş tanrıları **Haldi**'nin (Görsel 2.32) etrafında şekillendirmiştir. İçinde yaşadıkları coğrafyanın çetin koşullarına rağmen tarım yapmak için çeşitli teknikler geliştirmiş olmaları, Urartuların bilime verdiği önemi göstermektedir. Günümüze kadar ulaşan Van'daki **Şamran Kanalı**, bunun en güzel örneğidir.

Antik Yunanlar mimaride Korint (sağda), İon (ortada) ve Dor (solda) düzenlerini kullanmıştır.

- Antik Yunanlar, inanç sistemlerinin şekillenmesinde Mezopotamya ve Mısır medeniyetlerinden büyük ölçüde etkilenmiş ve çok tanrılı inanç sistemini benimsemiştir. Tanrıları adına **dört yılda bir olimpiyat** oyunları düzenleyen **Yunanlar**, yaşadıkları bölgede büyük bir uygarlık kurarak özellikle **mimarlıkta, heykel ve seramik** yapımında başarılı eserler vermiştir. Antik Yunan sanatı, kendilerinden sonra gelen uygarlıklara da ilham vermiştir.

Parthenon Tapınağı, MÖ V. yüzyıl, Atina / Yunanistan. Çok tanrılı birdine inanan Antik Yunanlar, tanrıları adına tapınaklar yapmışlardır.

- Birçok tapınak (Görsel 2.34), tiyatro, agora, hazine binası ve stadyum inşa eden Yunanlar; tanrı ve insan heykelleri yapmışlar, tapınaklarının duvarlarını kabartma ve resimlerle süslemişlerdir. Doğu kültüründen esinlenerek yaptıkları vazoların üzerine mitolojik figürler çizerek kendi yorumlarını katmışlardır.

- Antik Yunanlar, matematik ve astronomide büyük ilerleme kaydetmiştir. Bu dönemde astronomi bağımsız bir bilim dalı olarak kabul edilmiş ve **Eski Mısır'da kullanılan güneş takvimi** geliştirilmiştir. Ayrıca **yirmi iki harften oluşan** ve Latin alfabesinin temeli sayılan **Fenike alfabesi** üzerinde de çalışmalar yapılarak yeni bir alfabe hazırlanmıştır. **Herodotos (Herodot), Sokrates (Sokrat), Platon, Aristoteles** gibi çok önemli isimler yetiştiren Antik Yunanlar; modern **tıbbın temelini atan Hipokrat**'ın çalışmaları sayesinde hastalıkların doğal bir süreç olduğunu ve ancak ilaçlarla tedavi edilebileceğini keşfetmiştir.

- Eski Çağ'da Türkistan'da yaşayan Türkler, yaygın olarak Gök Tanrı inancını benimsemiştir. Ayrıca Şamanizm'e, atalar kültüne ve tabiat güçlerine de inanmışlardır. **Gök Tanrı**'yı tek yaratıcı olarak kabul eden Türkler, yılın belli zamanlarında hem Gök Tanrı hem de ataları için **kurban kesmiştir**. Ayrıca güneş ve ayın yanı sıra bazı **nehir, dağ ve tepeleri de kutsal** saymıştır.

- Atalarının ruhlarına büyük saygı duyan Türkler; ölülerin hayatta kalanları korumaya devam ettiğine inanmışlar, mezarlarına yapılan herhangi bir saygısızlığı savaş nedeni saymışlardır. **Ölümden sonra yeni bir hayatın başlayacağına inandıkları** için ölenleri atlarıyla beraber **kurgan** adı verilen mezarlara gömmüşler ve bu mezarların üzerine **balbal** taşları dikmişlerdir.

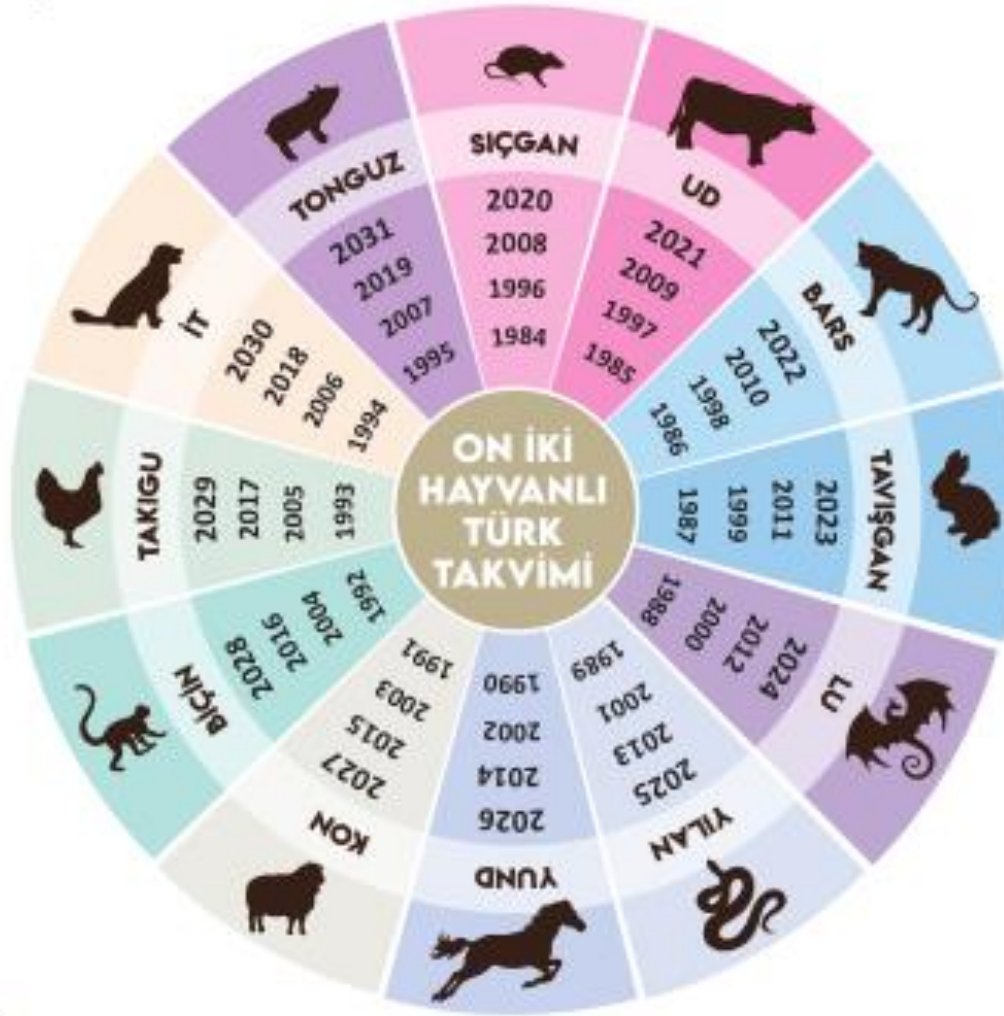

- İlk Türklerin dinî inançları, yaşam tarzları ve içinde yaşadıkları coğrafi koşullar ürettikleri eserleri de büyük ölçüde etkilemiştir. O dönemde kemer tokaları, hançerler, kılıçlar ve yemek kapları çeşitli hayvan figürleriyle ve her boy için özel tasarlanan **tamgalarla** süslenmiştir.

- Ayrıca ağaç ve maden işlemeciliğinde, demircilikte ve dokumacılıkta da ilerleme kaydedilmiştir. **Pazırık Kurganı**'ndan çıkarılan ve dünyanın en eski halısı kabul edilen **Pazırık halısı**, Türklerin halı ve kilim dokumacılığına verdiği önemi göstermektedir.

- **Halılara** işledikleri motiflere özel anlamlar yükleyen Türkler, zaman zaman bu motiflerin aralarına gizledikleri şifreler yardımıyla birbirleriyle haberleşmişlerdir. Türk kağanlar da tahta çıkma törenlerinde halı üzerinde tahta kaldırılmıştır. Savaşçı bir karaktere sahip olan Türkler, **bakır ve demiri işleyerek** o dönem için oldukça gelişmiş **silahlar üretmişler**; kullandıkları **kama, kılıç, miğfer ve zırhları** özgün motiflerle süslemişlerdir. Ayrıca tarihte **atı ilk kez evcilleştiren Türkler**, **koşum takımını ve at arabasını** da icat etmişlerdir.

▲ İlk Türklerin kullandığı On İki Hayvanlı Türk Takvimi, güneş yılı esasına göre hazırlanmıştır. Bir yılın on iki aya bölündüğü ve her yılın bir hayvan adıyla anıldığı bu takvimde on iki yılda bir başa dönlür.

2.5TÜRKLERDE KONARGÖÇER YAŞAM

- Hayvan sürülerini otlatmak ve geçici yerleşimler kurmak amacıyla düzenli olarak yer değiştiren topluluklara göçebe, mevsime bağlı olarak iki bölge (yaylak ve kışlak) arasında gidip gelen topluluklara ise konargöçer denir. Konargöçer terimi ilk kez **Tariat (Terhin) Kitabesi**'nde kullanılmıştır.

www.tariheglencesi.com

Tariat Kitabesi'nin batı yüzü, 753, Moğolistan Ulusal Müzesi

- Türkler yerleşik **hayata geçmeden önce konargöçer yaşam tarzını benimsemiştir**. Türkistan'da yaşayan ilk Türk boyları geçimlerini hayvancılıkla sağladıkları ve hayvanlarını aşırı sıcak ve soğuktan korumaya çalıştıkları için **yılda iki kez yaylak ve kışlaklar** arasında gidip gelmek zorunda kalmıştır. Bu yer değiştirmeler, Türk boylarının bazı yaşamsal faaliyetlerini sürdürmelerini de kolaylaştırmıştır.

- Karasal iklim koşulları, otlakların azlığı, boylar arasındaki mücadeleler, hayvanların hastalanması ya da iç çekişmeler, Türkistan'da yaşayan Türklerin yaşam tarzlarında belirleyici olmuştur. Türkler, bu ve benzeri sebeplerle **yaylak** ve **kışlak** arasında gidip gelmiştir. Bu **yaylak ve kışlaklar**, Türkistan coğrafyasından **Anadolu, İran ve Balkanlara** kadar farklı alanlara yayılmıştır.

- Kaynaklara göre MÖ 1200'lerde Kimmerler, MÖ 800'lerde İskitler (Sakalar), MÖ 400'lerde Sarmatlar ve MÖ 220'lerde Hun Türkleri Türkistan'da konargöçer olarak yaşam sürmüştür. Bu dönemlerde Türklerin demir madenini işledikleri, dört tekerlekli araba yaptıkları, keçeden yapılmış çadırlarda yaşadıkları ve giysilerinde koyun yününden üretilmiş kumaşlar kullandıkları tespit edilmiştir. Konargöçerlik, Türklerdeki dayanışma ruhunu ve ortak hareket etme bilincini büyük ölçüde geliştirmiştir.

- Konargöçer Türkler, yaşadıkları coğrafyanın çetin koşulları nedeniyle geçimlerini genellikle hayvancılıkla sağlamıştır. At, koyun, deve, sığır gibi çeşitli hayvanlar yetiştirmişlerdir. Türkler için at, bozkır yaşamının en önemli unsurudur.

- Atlar, binek hayvanı, savaş aracı olarak da kullanılmıştır. Koyunların yünleri ise kumaş üretiminde ve halı dokumacılığında değerlendirilmiştir. Ayrıca bu yünler diğer insanlara satılarak aile ekonomisine katkı sağlanmıştır.

- Eski Türkler **oturma**, **dinlenme**, **yatma**, **yemek pişirme** gibi faaliyetlerinin tamamını **adırların** içinde gerçekleştirir. Çadırın ortasında “**korluk**” adı verilen bir ocak ve bu ocağın bacası bulunur. Yemeklerin pişirilmesi ve çadırın ısıtılması bu ocak vasıtasıyla sağlanır.

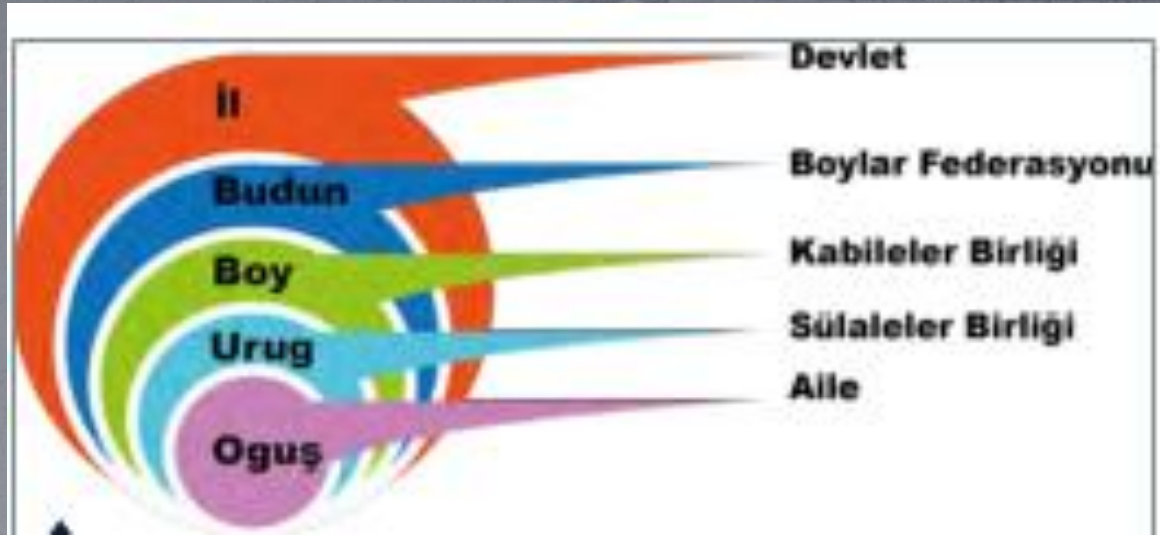

- Çadır girişinin sol tarafında koşum takımları, sağ tarafında ise yiyecek deposu bulunur. Çadırın zemini halı ve kilimlerle kaplıdır. Çadırın dışı ise kalın keçelerle örtülüdür. Bu keçeler, kışın soğuğu yazın ise sıcaklığı geçirmeyecek şekilde dokunmuştur.

- Çadırın içinde üzerine oturulmak üzere minderler bulunur. Misafirler ise tahtadan yapılmış, **kerevet** adı verilen sedirlere oturtulur. Çadırdaki yemekler genellikle **yer sofrasında** yenir. Geceleri uyumak için yerde bulunan minderler kaldırılır ve yerine yataklar açılır. Depolanması gereken eşyalar ise **tahta sandıklarda** muhafaza edilir.

- Eski Türkler, hayvancılık dışında dokumacılık, demircilik ve ticaretle de uğraşmışlardır. Çadırlarında kullandıkları halı ve kilimleri kendileri dokumuşlar, yetiştirdikleri koyun ve keçilerin yünlerinden keçe ve kumaş imal etmişlerdir. Savaşlarda kullandıkları kılıç ve mızrakları da demiri işleyerek kendileri yapmışlardır. Ayrıca demirden ürettikleri çeşitli eşyaları satarak karşılığında pirinç, hububat ve ipek kumaşlar almışlardır.

- Türk kağanları, kıl ve keçeden yapılmış çadırlarda aileleriyle birlikte yaşamış, oba halkını koruyup gözetmenin çok önemli bir görev olduğu bilinciyle hareket etmiştir. **Orhun Yazıtları'nda Bilge Kağan**, halkın refahı ve huzuru için neler yaptığını şöyle anlatmıştır: “**Tanrı öyle buyurduğu için, bahtım ve talihim olduğu için, ölecek milleti diriltip doyurdum. (...) Çıplak halkı giyimli kıldım, fakir halkı zengin kıldım, az halkı çok kıldım, güçlü devleti olandan, güçlü hakanı olandan daha iyi kıldım.**”

- Konargöçer Türklerde en önemli toplum birimi **aile**dir. Türk aileleri genellikle **anne, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile** biçimindedir.
- Aileden başlayıp devlete kadar uzanan toplumsal yapılar (Görsel 2.41), Türklerin bir arada kalmasını ve güçlenmesini sağlamıştır.

- Türk topluluklarında **sınıfsal bir ayrım** yapılmamış, **eli silah tutan herkes asker** kabul edilmiştir. Konargöçer yaşam tarzı nedeniyle daha **cesur, sabırlı, disiplinli ve teşkilatçı** bir karaktere sahip olan Türkler, hızlı ve birlikte hareket etme becerisi de kazanmıştır.

- Konargöçer Türkler, yaşadıkları coğrafyanın zorlu koşulları sebebiyle küçük yaşlardan itibaren birer savaşçı olarak yetiştirilmiştir. Çocukken koyunların sırtında gezdirilen, biraz büyüdüklerinde ise ata binmekte ustalaşan Türkler, okçulukta da önemli başarılarla imza atmıştır. Ayrıca cirit, gülle ve labut atarak; güreş yaparak; gökbörü ve çevgân oynayarak kendilerini geliştirmişlerdir.

- Konargöçer Türkler **taşınabilir el tezgâhlarıyla** küçük sanat eserleri yapmışlar, günlük hayatta kullandıkları eşyaların üzerine **pars, kurt, yılan gibi hayvan motiflerini ve kendi tamgalarını** işlemişlerdir. Ölen yakınlarını anmak ve o kişinin hayattayken öldürdüğü düşman sayısını göstermek için mezarların etrafına **balbal** adı verilen taşlar dikmişlerdir.

- En çok **et tüketen**, bununla birlikte çeşitli tahıl ve bitkilerle de beslenen Türklerin en sevdiği yemekler **yahni ve tutmaç**tır. Ayrıca sütlü darı, peynir, yoğurt, yağ gibi yiyecekler de konargöçer hayatın vazgeçilmez yiyecekleri arasındadır. İçecek olarak ise genellikle kısrak sütünden elde edilen **kımız** tüketilmiştir.

Tutmaç

- Türkler; **ton (don)** adını verdikleri **giysilerini kuzu, koyun, sığır ve tilki derisinden** ya da **koyun, keçi ve deve ynnden** imal etmiştir. Ayrıca kumaş dokumak için de **keten ve kendir** bitkisi yetiştirmiştir. Romalılar, keten gömlekleri ilk kez Avrupa Hunlarında görmüştür. Genellikle **pantolon, ceket, deri çizme veya çarık** giyen **konargöçer Türkler**, başlarına **börk** adı verilen başlıklar takmıştır.

- Orhun Yazıtları'nda geçen “Ey Türk bodunu, devletini ve töreni kim bozabilir?” ifadesi, Göktürklerin töreye verdiği önemi göstermektedir. Konargöçer Türklerde suç işleyenlere verilen cezalar katı ve töreye uygundur. Dinamik ve süratli yaşam tarzları sebebiyle hapishaneleri yoktur. Adam öldürmenin, ordudan kaçmanın, vatana ihanet etmenin cezası ölümdür.

- Türklerin Anadolu'ya gelişi XI. yüzyılda başlamıştır. Günümüzde daha çok **Akdeniz Bölgesi**'ndeki yaylalarda yaşayan konargöçer Türklere “**Yörük**” adı verilir. **Sarıkeçili Yörükleri**, Anadolu'da konargöçer yaşam kültürünü devam ettiren son Türk topluluklarından biridir.

tariheglencesi

Kanalıma abone olup, destek olabilirsiniz.